

Coolia 33: 63 - 67. 1990.

DE WERKWEEK 1989 IN WEST BRABANT

Eef Arnolds, Biologisch Station, Kampsweg 27, 9411 TN Beilen
Emma van den Dool, Achter Clarenburg 2, 3511 JJ, Utrecht

The foray of the Dutch Mycological Society was in 1989 in the west of the province Noord-Brabant. An enumeration and short descriptions of the most interesting fungi are given. Five species are new to the Dutch checklist: *Calocera pallidospathulata*, *Gymnopilus liquiritae*, *Neohenningsia suffulta*, *Coprinus rhombisporus* and *Psathyrella coprophila*.

Tijdens de NMV-werkweek van 6 tot 13 oktober is West Brabant tot in de uithoeken doorkruist. Vanaf de Zeeuwse schorren tot op de dekzandrug van West Brabant en tot in het schaamgroen van Moerdijk kon men de 22 deelnemers aantreffen. Ook werden er uitstapjes gemaakt naar de Brabantse Biesbosch en natuurgebiedjes als het Goudbergven bij Strijbeek.

We bivakkeerden in huize Molenzicht, gelegen net ten oosten van Bergen op Zoom, temidden van loof- en naaldbos en bovenop de noord-zuid verlopende dekzandrug. Deze rug heeft aan de westkant een tamelijk steil karakter, ontstaan bij de vorming van een afbraakkust onder invloed van de Schelde. De oostzijde heeft een meer glooiend karakter. De noordzijde, waar Bergen op Zoom ligt, vertoont een meer geleidelijke overgang naar het zeekleigebied ten noorden van Halsteren.

De bossen op dekzand

Het Oudland bij Steenberghe was het enige bezochte bos op de Kempische zandgronden met een normaal tot goed ontwikkelde mycoflora, vooral dankzij een afwisseling van droge en vochtige gedeelten. De streeplijsten van dit terrein telden bijvoorbeeld acht Gordijnzwammen en negen Melkzwammen. Langs populierenlanen werden onder andere aangetroffen *Amanita vaginata* (s.str.), *A. pantherina*, *Inocybe hirtella* var. *bispora*, *Lactarius controversus*, *Tricholoma populinum*, en de buiten de duinstreek zeldzame *Russula persicina*.

Opvallend rijk aan mycorrhizapaddestoelen was een door koeien beweide, zeer open, vochtig bos. Onder de verspreide elzen, berken en eiken werden onder andere *Lactarius lacunarum*, *L. serifulus*, *Cortinarius hinnuleus*, *Hebeloma radicosum* en fraaie groepen van *Gyrodon lividus* gevonden. Op koeiemest in dit deel groeide een oranje, *Nectria*-achtig paddestoeltje, door Gerrit Keizer gedetermineerd als *Neohenningsia (Nectria) suffulta*, nieuw voor ons land. Volgens Dennis (1978) heeft deze soort een overwegend tropische verspreiding en komt ze sporadisch voor in gematigde streken. Eveneens nieuw voor Nederland en eveneens door Gerrit op naam gebracht is de Vlamhoed *Gymnopilus liquiritae*. Elders werd een rijke groeiplaats van *Hydnum repandum* aangetroffen. Het Oudland is deels SBB-reser-

vaat, deels eigendom van het Brabants Landschap. Beide eigenaren zijn inmiddels geïnformeerd over de mycologische waarde van dit terrein. Aanbevolen is het maaibeheer van de graspaden, welke door het bos heen lopen, te continueren. Behalve ten gunste van de mycoflora is dit maaibeheer van belang voor de instandhouding van de Spaanse ruiter die hier voorkomt.

Van de incidentele leuke vondsten van de overige excursieterreinen op zand zijn vermeldenswaard *Auriscalpium vulgare*, *Dermocybe phoenicea*, *Laccaria purpureobadia* en *Paxillus panuoides* var. *panuoides* in de Wouwse Plantage. Ook de Woensdrechtse heide, met grove dennenbossen en door brede tankbanen van elkaar geïsoleerde eikenbosjes, leverde nog wat aardige soorten alsmede vrij veel mycorrhizasoorten op. Eveneens *Auriscalpium vulgare*, maar daarnaast *Cortinarius fuscusporus*, *Melanoleuca oreina*, *Coltricia perennis*, *Amanita gemmata*, *Lactarius deliciosus* en hier werd dan eindelijk ook een *Cantharellus cibarius* gevonden.

Het afwisselend naald- en loofhoutgebied van Kortenhoef te Woensdrecht was vrij arm. De vergraste heidegedeeltes werden begraaasd door IJslandse pony's. Leuke vondsten zijn: *Entoloma sphagnetii* en *Inocybe brevisporea*.

De bossen op lemig zand

De plotselinge overgang van het dekzand naar de Scheldeoever wordt gemarkeerd door een serie landgoederen aan de voet van de dekzandrug op lemig zand. Een ervan is Mattemburg, waar een aantal leuke vondsten gedaan is. Zo vond Frits Benjaminsen hier *Calocera pallidospathulata*, nieuw voor Nederland, welke van de verwante *C. cornea* en *C. furcata* verschilt in de duidelijk gesteelde vruchtlichamen met een knots- of spatelvormig fertiel deel en de witte tot bleek gele kleur. In Engeland is recent een sterke uitbreiding van deze soort geconstateerd. Andere vondsten: *Hohenbuehelia mastrucata*, *Coprinus curtus*, *Pholiota tuberculosa* s.s. en *Polyporus tuberaster*. Twee zeer zeldzame soorten werden door Hans Geesink gevonden en op naam gebracht: *Mycoacia fuscoatra* en *Mycoaciella bispora*. Spectaculair was een met beukenootjes-doppen bezaaid stuk grond waar massaal *Xylaria carpophila* op voor kwam.

Ook op het naburige Lindonk werd *Hohenbuehelia mastrucata* aangetroffen.

Het zeekleigebied

In het zeekleigebied bezochten we o.a. een aantal oude polderdijken. Op veel dijken groeide een te sappige vegetatie, waarin paddestoelen niet gedijen, maar de dijk langs de Slikken van De Heen bleek vrij schraal. Er groeide o.a. IJzerhard, Knikkende distel en Echte kruisdistel op. Het zoekwerk werd beloond met een serie prachtige groeiplaatsen van *Pleurotus eryngii*. Verder nog *Marasmius anomalus* en *Hygrocybe nigrescens*.

Een populierenbosje langs de zeedijk bij St. Philipsland leverde *Agrocybe aegerita* op, een soort die zeldzaam is en bovendien in z'n verspreiding voornamelijk beperkt is tot het zuidwesten van ons land (Nauta, 1987). Verder de zeldzame kleisoorten *Inocybe obsoleta* en *Inocybe terrifera*.

Speciale karteringsexcursies stroopten de wat verderaf gelegen zeekleigebieden af, op zoek naar, landschappelijk vaak nogal onaantrekkelijke, bosjes. Zo vormde het enige plekje bos in uurhok 43-58 een uitdaging voor de ware karteerders onder ons. Het lag langs de spoorlijn ten noordoosten van Oudenbosch en bleek bij aankomst een populierenplantage met een paar elzen en wilgen en een troosteloze ondergroei van menshoge brandnetels. Toch leverde dit terrein nog 75 soorten op, waaronder de tweede vondst in ons land van de minuscule *Marasmius capillipes*, een saprofyt op populiereblad, die later nog op één andere plek werd gevonden. Eveneens een tweede waarneming betrof de vondst van het truffeltje *Hymenogaster rehsteineri*. Op een populierestronk groeide *Coprinus truncorum*, nauw verwant aan *C. micaceus* en daarvan macroscopisch niet te onderscheiden, maar met eivormige in plaats van mijtervormige sporen. *Coprinus truncorum* is in ons land nog slechts sporadisch waargenomen, maar mogelijk vaak over het hoofd gezien.

Opvallend was het massale voorkomen van *Auriculariopsis ampla* op afgevalen populieretakken. Deze soort werd in de meeste populierenopstanden op klei aangetroffen, bij Moerdijk ook op takken van Katwilg (*Salix viminalis*).

Een recreatiebos bij Klundert deed sterk aan de IJsselmeerpolders denken: veel populieren met een aantal mycorrhizasymbionten, waaronder massaal *Inocybe squamata*, en verder ondermeer de zeldzame *Hebeloma tomentosum*. Langs een pad werd *Entoloma strigosissimum* gevonden, vrijwel alleen uit de IJsselmeerpolders bekend en daar op sommige plaatsen talrijk.

Een verrassing vormde een al wat belegen opspuitterrein westelijk van Moerdijk. Op het schelprijke zand was een zeer mosrijk, door konijnen kort gehouden grasland tot ontwikkeling gekomen, afgewisseld met jonge loofbosjes. Door sommige planten en enkele paddestoelen, zoals *Crinipellis stipitaria*, *Marasmius anomalus* en *Inocybe halophila* deed het sterk aan een duingrasland denken. Het wemelde er van wat de Amerikanen l.b.m.'s noemen (little brown mushrooms) en maar een deel daarvan kon worden bewerkt. Interessante soorten in deze categorie waren o.a. *Agrocybe pusiola*, *Conocybe dumetorum*, *Simocybe* cf. *reducta* en de zeer zeldzame *Tubaria minutalis* (zie fig. 1). De sporen van laatstgenoemde waren wat groter dan in de literatuur wordt opgegeven (Kühner & Romagnesi, 1953; Enderle, 1989), maar overigens voldeed de collectie goed aan de beschrijvingen.

In een recreatieweide werd op een hoopje dood gras *Coprinus rhombisporus* verzameld, die nog niet voor Nederland was opgegeven (zie fig. 2). Hij is verwant aan *C. tigrinellus*, maar heeft blekere okergele schubjes en zwak hoekige sporen in vooraanzicht. In hetzelfde grasveld groeiden grote groepen van de "kleibosvorm" van *Coltricia cinnamomea*, waarover P.J. Keizer recent (1985) in *Coolia* publiceerde. De taxonomische problemen rond deze paddestoel zijn nog niet bevredigend opgelost. Het was interessant, dat de soort hier ver van bomen groeide zodat mycorrhizavorming in dit geval was uitgesloten.

Op dezelfde excursie werd in een weiland ten zuiden van Moerdijk een kleine *Psathyrella* op paardemest gevonden, die ook al nieuw bleek voor Nederland:

Psathyrella coprophila (zie fig.3), in de monografie van Kits van Waveren slechts genoemd van twee plaatsen in Groot-Brittannië, bovendien van drie cultuurcollecties. In een diepe hoofafdruk aan een afgetrapte slootkant in de vette klei groeiden enige tientallen vruchtlichamen van *Entoloma cephalotrichum* (= *molliusculum*), gewoonlijk een soort van milde humus in loofbossen, tezamen met enkele exemplaren van de pas onlangs in ons land ontdekte *Simocybe laevigata*. Nadere inspectie van talloze andere, ogenschijnlijk identieke hoofafdrukken leverde geen enkele andere paddestoel op.

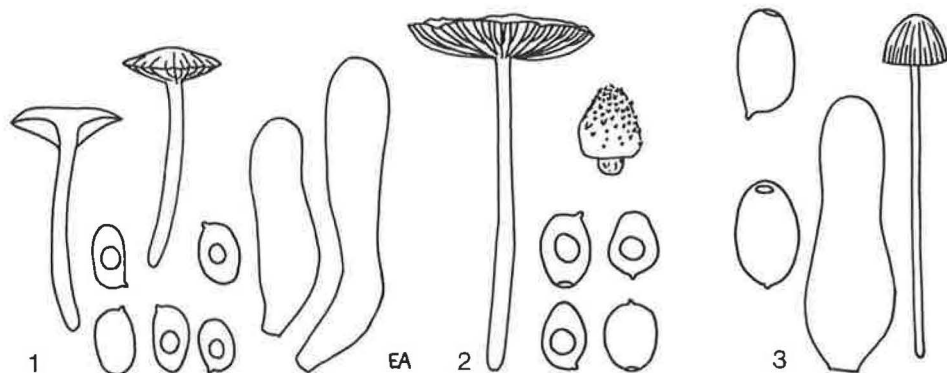

Fig. 1. *Tubaria minutalis*: vruchtlichamen x2; sporen x1000; cheilocystiden x1000.

Fig. 2. *Coprinus rhombisporus*: vruchtlichamen x1; sporen x1000.

Fig. 3. *Psathyrella coprophila*: vruchtlichamen x1; cheilocystide x1000; sporen x1000.

De ontziltende graslanden van de ingedijkte schorren ten zuidoosten van St. Philipsland leverden ook een leuke lijst op: *Clitocybe subbulbipes*, waarvan nog maar een enkele vondst in Nederland bekend is, werd hier gevonden. Het is een bleke isabel- tot licht geelbruinkleurige, hygrofane *Clitocybe* die nogal op *C. diatreta* en *C. marginella* lijkt. Hij verschilt hiervan doordat de sporen niet cyanofiel zijn en de hoedhuid fijne pigmentincrustaties bevat. Verder werden gevonden: *Hygrocybe konradii*, *H. tristis* sensu Moser (= *H. conica* var. *chloroides* volgens Arnolds), *Marasmius limosus*, *Mycena amicta*, *Volvariella murinella*, *V. pusilla*, *V. speciosa*, *Clavaria daulnoyae* en *Dermoloma atrocinerum*.

Ook erg aardig bleek het opgespoten terrein langs het Kreekrak (Zuid Beveland) met aangeplant gemengd bos en spontaan wilgenbos op kalkrijke bodem. Hier werd *Marasmius capillipes* op populiereblad aangetroffen, evenals *Auriculariopsis ampla* op populieretakjes. Verder *Entoloma neglectum* var. *neglectum*; *Pholiota lutaria* en *Russula subrubens* aan de voet van een wilg.

De excursie naar de Biesbosch was boven verwachting. Vanuit Hank werden de drie roeibootjes eerst door de reservaatopzichter over het woelige water

van de Spijkerboor gesleept, waarna we begeleid werden over een wandelroute om een verwaarloosd wilgengriend met verspreide populieren. De mycoflora was zeker niet overdadig te noemen, maar bevatte wel een aantal interessante vondsten, zoals *Pleurotus pulmonarius*, *Trametes suaveolens* en *Panus tigrinus*, alle drie met een duidelijk optimum in rivierbegeleidende wilgenbossen. Aardige kleine saprophyten waren *Marasmius lupuletorum* op twijgjes, *M. limosus* op rietbladeren en *Hemimycena candida* in pollen Smeerwortel. Spectaculair was de vondst van de violetgrijze *Mycena pseudocorticola* op een knotwilg, een soort die in Nederland zeer zeldzaam is geworden en als sterk bedreigd in de Rode Lijst is opgenomen. Een dunne knotszwam in grote toeven op oude bladstelen van Groot hoefblad bracht de gemoederen in beroering, maar thuis bleek er toch niets anders van te maken te zijn dan de gewone *Clavariadelphus junceus*.

Spectaculair was ook de mycoflora op de grazige dijk langs de Spijkerboor. Hoewel de vegetatie niet een zeer schrale indruk maakte, kwam er tal van soorten voor, die kenmerkend zijn voor *Hygrophorus*-weitjes, waaronder *Entoloma incanum*, *E. leptonipes*, *E. rusticoides*, *Hygrocybe subglobispora*, *Ramariopsis kunzei* en *Dermoloma atrocinereum* in gezelschap van een aantal zeer zeldzame soorten: *Clavaria greletii*, *Dermoloma pragensis*, *Entoloma lividocyanulum* en *E. huijsmanii*. Vermoedelijk betreft het hier een zeer oude dijk met een onafgebroken graasbeheer zonder toevoeging van kunstmest. Het is in ieder geval zeer de moeite waard om dit terrein later in het seizoen nog eens te bezoeken en onder de aandacht van natuurbeschermingsinstanties te brengen.

Hoewel het vrij droge herfstweer echt stuntwerk in de weg stond, leverde de ruimtelijke spreiding van de 42 excursieterreinen en de diversiteit aan biotopen toch een aardige bijdrage aan het inkleuren van weer wat 'witte' gebieden op. De deelnemers aan de werkweek hebben inmiddels de volledige lijst van aangetroffen soorten ontvangen. In totaal zijn er 652 soorten waargenomen.

Met dank aan de diverse chauffeurs.

LITERATUUR

- Dennis, R.W.G. (1978). British Ascomycetes, 3rd ed. Lehre.
 Enderle, M. (1989). Notizen zur Gattung *Tubaria* (W.G. Smith) Gillet. Mitt. Ver. Naturwiss. Math. Ulm (Donau) 35: 57-108.
 Keizer, P.J. (1985). Over Tolzwammen (*Coltricia*) in Nederland. Coolia 28: 6-10.
 Kits van Waveren, E. (1985). The Dutch, French and British species of *Psathyrella*. Persoonia Suppl. 2.
 Kühner, R. & Romagnesi, H. (1953). Flore analytique des champignons supérieurs. Paris.
 Nauta, M.M. (1987). Revisie van de in Nederland voorkomende soorten van het geslacht *Agrocybe* (Leemhoeden). Leiden.